

8. Титаренко В. П. Підготовка майбутніх вчителів трудового навчання в проектно-технологічній діяльності / В. П. Титаренко // Науковий збірник Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – Умань, 2006. – Вип. XVIII. – 190 с.

Хлопов А. М. Инновационные технологии в подготовке будущих специалистов профессионального образования в процессе обучения по кредитно-трансферной системе.

В статье указаны основные аспекты подготовки специалистов профессионального образования на современном этапе. На примере дисциплины “Высшая математика” автором описано влияние тех или иных наук на формирование целостной личности современного студента как будущего специалиста. В статье также присутствует короткий анализ основных публикаций и кратко описаны перспективы дальнейших исследований по данной тематике.

Ключевые слова: профессиональное образование, кредитно-модульная система, дисциплина “Высшая математика”, инновационные технологии.

KHLOPOV A. M. Innovative technologies in the training of future professionals of vocational education in the learning process for credit-transfer system.

This article provides the main aspects of training of specialists in vocational education today. On the example of the discipline “Higher mathematics” the author shows the influence of different subjects on the formation of holistic personality of modern student as the future specialist in the present competitive environment. The brief analyses of the last sources, scientific publications and perspectives for further researches on this topic as a part of modern rapid educational environment are shown in this article.

Besides some kinds of innovations which may be used in the educative process are described by the author. Also the role of design and technological activity in the labor and professional training is briefly described.

Keywords: professional training, credit-modular system, discipline “Higher mathematics”, innovative technologies.

УДК 378.878

**Федоришин В. І.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова**

РЕФЛЕКСИВНЕ ОЦІНЮВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ СИТУАЦІЙ МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ МУЗИКИ

Стаття розкриває особливості рефлексивного оцінювання майбутніми вчителями музики різноманітних педагогічних ситуацій, що виникають у процесі навчальної діяльності з метою їх подальшої корекції. З позиції перцептивного аналізу розкриті відповідні форми впливу на творчий дитячий колектив.

В результаті проведеної дослідної роботи доходимо висновку, що частина студентів не зовсім усвідомлює важливість активізації рефлексивних процесів та не вмiє адекватно рефлексивно оцінювати музично-педагогічні ситуації, що зменшує їх шанси до постійного особистісно-професійного зростання.

Ключові слова: рефлексивне оцінювання, майбутні вчителі музики, різноманітні педагогічні ситуації, корекція, творчий дитячий колектив.

Вища педагогічна мистецька освіта покликана забезпечити ефективну підготовку майбутнього вчителя музики, зорієнтованого на особистісний та професійний саморозвиток, підготовленого до плідної праці в освітніх закладах різного типу, здатного творчо розвивати особистість учня. З цієї позиції важливим для студентів інститутів мистецтв є оволодіння ними рефлексивним оцінюванням та корекції різноманітних педагогічних ситуацій, що виникають у процесі навчальної музичної діяльності.

Метою статті є розкриття особливостей рефлексивного оцінювання майбутніми вчителями музики різноманітних педагогічних ситуацій, що виникають у процесі навчальної діяльності та їх подальша корекція. Адже здатність до корекції постановки фахових завдань, уміння обирати відповідні форми впливу на творчий дитячий колектив (перцептивний аналіз та сугестивний вплив) є виявами педагогічної рефлексії майбутніх учителів музики.

Суттєвим внеском в розвиток досліджень рефлексії в галузі музично-педагогічної підготовки майбутніх учителів музики стали дослідження з психології творчості (Л. Виготський, О. Леонтьєв, Б. Теплов), з музичної педагогіки (Б. Асаф'єв, Л. Баренбойм, В. Медушевський), з теорії музичного виконавства (М. Давидов, Г. Коган, Г. Нейгауз). Науковцями доведено, що функціонально рефлексія спрямована на розвиток фахового самовдосконалення майбутнього вчителя музики (Е. Абдуллін, К. Завалко, А. Козир, Г. Падалка, О. Рудницька та ін.).

Для вивчення особливостей рефлексивного оцінювання майбутніми вчителями музики різноманітних педагогічних ситуацій, що виникають у процесі навчальної музичної діяльності нами було розроблено серію показників. Діагностування показника "уміння рефлексивно оцінювати музично-педагогічні ситуації" відбувалося за допомогою біполярної шкали (за методикою Д. Келлі) [5, с. 119]. За визначеними позиціями, респонденти повинні були оцінити свою здатність до рефлексивного оцінювання музично-педагогічних ситуацій. Обчислення і аналіз одержаних результатів проводились шляхом підсумку балів за кожною позицією біполярної шкали та визначення середнього значення балів. За нашим припущенням, ефективним цей тип самоаналізу мав бути у випадку, коли рефлексивне оцінювання музично-педагогічних ситуацій кожного окремого студента корелювало з оцінками його однокурсників, збігалось з дійсними уявленнями та оцінками певних музично-педагогічних ситуацій іншими.

Результати діагностики довели загальну слабку підготовленість респондентів до рефлексивного оцінювання музично-педагогічних ситуацій у навчальному процесі. Діагностування виявило, що у студентів із здатністю

до неадекватного рефлексивного оцінювання музично-педагогічних ситуацій (62%), поряд із активною усвідомленою спрямованістю на продуктивну організацію власної фахової діяльності, проявляються такі риси, як недооцінка, або, навпаки, переоцінка власного “компетентно-професійного Я”; вони не спроможні до адекватного аналізу і усвідомлення причинно-наслідкових взаємин складових власного фахового досвіду. Це, в свою чергу, впливає на стабільність та результативність розробки проектування тактики особистісно-професійного розвитку цих студентів.

Узагальнення результатів цієї роботи дало змогу дійти висновку про те, що частина студентів не усвідомлює важливості активізації рефлексивних процесів, не здатні адекватно рефлексивно оцінювати музично-педагогічні ситуації, що зменшує їх шанси особистісно-професійного зростання [1, с. 17].

Отримані дані за показником “уміння студентів рефлексивно оцінювати музично-педагогічні ситуації” підтвердили результати бесіди із студентами-музикантами щодо важливості корекції постановки фахових завдань: для 38% студентів наявність корекції постановки фахових завдань надає можливість зосередитись на власних виконавських та стильових недоліках інтерпретації музичних творів; 12% студентів схильні до постійної корекції постановки фахових завдань залежно від попереднього етапу набуття фахового досвіду; 35% студентів вважають, що уміння рефлексивно оцінювати музично-педагогічні ситуації залежить від суб’єктивних художньо-педагогічних переконань майбутнього вчителя музики, ступеня ознайомлення його із засобами передачі того чи іншого стилю педагогічної взаємодії з творчим дитячим колективом; на думку цих респондентів, корекція постановки фахових завдань суттєво впливає на використання ними найбільш ефективних методів, прийомів та технологій фахового вдосконалення.

Представники сучасного акмеологічного напрямку наукових досліджень (А. Деркач, І. Зязюн, А. Козир, Н. Кузьміна, В. Моляко, Н. Ничкало, Г. Падалка та ін.) одностайно сходяться на тлумаченні професійних якостей і здібностей особистості як умови накопичення фахово-орієнтаційного досвіду, що формується на основі інтеграції суб’єктивних та об’єктивних чинників, діючих на суб’єкта діяльності протягом навчання [3, с. 230]. На думку вчених, комплекс особистісних професійних якостей являє собою динамічну, соціально детерміновану структуру, в якій потреби у продуктивній праці та самовдосконаленні, під впливом емоційної сфери та взаємодії з фаховим досвідом, утворюють особливу форму творчої діяльності – художньо-педагогічне мислення. Важливими елементами фахово-орієнтаційного досвіду студентів дослідники вважають: задатки, здібності, обдарованість, талант; умови сімейного виховання і розвитку

особистості; виховання і навчання в закладі професійної освіти; саморух до фахової майстерності в самостійній діяльності протягом життя.

Отже, особливості фахового досвіду майбутніх учителів музики тісно пов'язані із специфікою мистецької освіти. Предметом навчання є мистецтво, тобто концентрований вираз людської духовності. Спілкування у системі “викладач – твір мистецтва – студент”, яке ґрунтується на рефлексивних діях викладача і студентів, разом із розумінням мови мистецтва, забезпечує процес особистісних перетворень [2, с. 710].

Таким чином, мета впровадження фахово-орієнтаційного компоненту – це розв'язання суперечності між існуючими рефлексивними уявленнями студента, способами його мислення, знаннями, вміннями і навичками художньо-педагогічної діяльності та відсутністю досвіду їх реалізації на практиці, між минулим досвідом особистісного розвитку (набуття знань, педагогічної техніки, вмінь і навичок у мистецькій галузі) і майбутнім розвитком фахового “Я”: “Я – студент, який оволодіває педагогічною професією і фаховою мистецькою освітою” і “Я – вчитель, який навчає і виховує”.

Важливо те, що саме проектування і корекція педагогічно-фахових дій сприяє усвідомленню майбутнім педагогом-музикантом змісту особистісних перспективних та оперативних планів роботи над собою, як майбутнім професіоналом, таким чином, виробляється програма неперервної музично-педагогічної та виконавсько-фахової самоосвіти, самовиховання та саморозвитку (професійна адаптація, потреба у творчій самореалізації, розробці нових творчих музично-педагогічних проектів) [4, с. 495].

Завдяки проєктивно-корекційній діяльності студента-музиканта відбувається процес його самоорганізації, спрямований на практичну реалізацію алгоритмів його імпровізаційно-творчих та педагогічно-виконавських дій. Самоорганізація його практичної діяльності у цьому випадку відбувається через самоактуалізацію, самоконцентрацію, самопрезентацію, самонавіювання, самонаказ, самосхвалення.

Таким чином, аналіз та узагальнення результатів проведення констатувального експерименту дав змогу визначити діагностичні характеристики чотирьох показників сформованості II критерію досліджуваного феномена за комунікативно-поведінковим та проєктивно-корекційним компонентами: 10% студентів – високий рівень – здатні до оригінальної індивідуальної інтерпретації твору з творчими дитячими колективами; виявляють вміння почути себе зі сторони, поставити себе у позицію слухача, сконцентруватися на досягненні певного “ідеального” (уявного) художнього образу твору та зіставити його з існуючим (реальним); художньо-педагогічна комунікація з твором мистецтва у процесі інтерпретації є адекватною, активною; ідентифікація “композиторського” та

“суб’єктивного” планів стимулює збагачення та уточнення музично-пізнавальних результатів; студенти займають активну комунікативну позицію щодо ідентифікації себе з твором мистецтва у процесі його інтерпретації; у повній мірі виявляють уміння створювати контактну дистанцію спілкування з творчим дитячим колективом, пов’язують сутність інтерпретаційного процесу з комунікативною взаємодією між його учасниками; володіють комунікативною формою звернення до дитячого колективу; налаштовані на ведення змістовного, творчого спілкування за допомогою музичної мови; характерним є прояв конгруентності та толерантності у роботі з творчим колективом; у повній мірі виявляють уміння самостійно визначати завдання роботи з творчим колективом; виявляють вміння знаходити найдоцільніші методи і прийоми творчої взаємодії у колективі; свідоме відношення до вивчення художнього репертуару; здатність до проектування особистісної позиції; відбувається постійна усвідомлена корекція постановки фахових завдань.

За результатами констатувального експерименту достатній рівень (25% студентів) виявляють уміння створювати контактну дистанцію спілкування з творчим дитячим колективом; володіють комунікативною формою звернення до дитячого колективу; налаштовані на ведення змістовного спілкування за допомогою музичної мови; характерним для них є прояв конгруентності та толерантності у роботі з творчим колективом; студент здатний до вироблення активної позиції у процесі колективного музикування; здатний до індивідуальної інтерпретації твору з творчими дитячими колективами; виявляють уміння почути себе зі сторони, поставити себе у позицію слухача, сконцентруватися на досягненні певного “ідеального” (уявного) художнього образу твору та зіставлення його з існуючим (реальним); художньо-педагогічна комунікація з твором мистецтва у процесі інтерпретації є адекватною, активною; достатньою мірою виражені уміння самостійно визначати завдання роботи з творчим колективом; вони виявляють загальні та специфічні проблеми у процесі роботи, знаходити найдоцільніші методи і прийоми творчої взаємодії у колективі; достатньо усвідомлене відношення до вивчення художнього репертуару; спроможні до проектування власної фахової позиції; здатні до корекції постановки фахових завдань.

Діагностичне дослідження дало змогу виявити, що 35% студентів – середній рівень – демонструють пасивну комунікативну позицію у процесі педагогічної взаємодії з дитячим творчим колективом; відмовляються від концертних виступів з дитячим колективом; характер їх міжособистісних стосунків з учасниками дитячого творчого колективу є недостатньо керованими; вони майже не виявляють конгруентність та толерантність у роботі з творчим колективом, що порушує контактну дистанцію спілкування

з дитячим колективом і негативно впливає на художню досконалість виконання музичних творів; у процесі вивчення й інтерпретації музичного твору з творчими дитячими колективами спираються на рекомендації викладача з фаху; деякою мірою виявляють пізнавально-слухову орієнтацію, але не спроможні почути себе зі сторони; недостатньо проявляють уміння поставити себе у позицію слухача, сконцентруватися на досягненні певного "ідеального" (уявного) художнього образу твору та зіставити його з існуючим (реальним); посередня спроможність щодо художньо-педагогічної комунікації з твором мистецтва у процесі його інтерпретації (недостатньо сформоване уміння особистісного, варіативного прочитання авторського тексту); характерною ознакою є те, що ідентифікація "композиторського" та "суб'єктивного" планів не призводить до збагачення та уточнення музично-пізнавальних результатів, що, на нашу думку, пов'язано з мало усвідомленою особистісно-професійною спрямованістю; комунікативна позиція щодо ідентифікації себе з твором мистецтва ґрунтується на емпірично-репродуктивному застосуванні певних засобів музичної виразності з перевагою емоційно-почуттєвого відчуття та застосуванні зовнішнього впливу (стимулювання педагога, наслідування звукозапису тощо); слабо виражені уміння самостійно визначати завдання роботи з творчим колективом; виявляти загальні та специфічні проблеми у процесі роботи, знаходити найдоцільніші методи і прийоми творчої взаємодії у колективі; студенти недостатньо усвідомлюють власне відношення до вивчення художнього репертуару; частково спроможні до самостійного проектування власної фахової позиції; корекція постановки фахових завдань під час технологічного освоєння музичного твору є епізодичною.

За результатами дослідно-експериментальної роботи 30% студентів – низький рівень – не здатні до стабільного характеру педагогічної взаємодії з дитячим творчим колективом; не виявляють конгруентність та толерантність у роботі з творчим колективом, демонструють пасивну позицію у процесі колективного музикування; виявляють індіферентність щодо впливу на дитячий творчий колектив; у них спостерігається низька зацікавленість у концертних виступах з дитячим творчим колективом; вони часто відмовляються від концертних виступів з дитячим колективом; характер їх міжособистісних стосунків з учасниками дитячого творчого колективу є майже не керованим; порушується контактна дистанція спілкування з дитячим колективом, що призводить до складного, неякісного виконання музичних творів (недоліки у дотриманні структурно-стилістичних засад, порушення композиційної побудови твору); вони майже не прислухаються до рекомендацій викладача з фаху щодо вивчення й інтерпретації творів з дитячими творчими колективами; виявляють слабку

пізнавально-слухову орієнтацію, не спроможні почути себе зі сторони та не виявляють уміння поставити себе у позицію слухача, сконцентруватися на досягненні певного “ідеального” (уявного) художнього образу твору та зіставити його з існуючим (реальним); майже не здатні до художньо-педагогічної комунікації з твором мистецтва у процесі його інтерпретації; у них майже відсутні уміння довільного входження у відповідний емоційний стан, співзвучний за змістовим наповненням музичного твору; відсутні уміння самостійно визначати завдання роботи з творчим колективом; виявляти загальні та специфічні проблеми у процесі роботи, знаходити найдоцільніші методи і прийоми творчої взаємодії у колективі; студенти, які належать до цього рівня, майже не усвідомлюють власного ставлення до вивчення художнього репертуару; не спроможні до проектування самостійної фахової позиції без стимулювання ззовні; вони байдуже ставиться до продуктивної організації діяльності; не спроможні до корекції постановки фахових завдань під час технологічного засвоєння музичного твору.

У **висновках** доцільно зазначити, що оволодіння майбутніми вчителями музики рефлексивним оцінюванням та корекцією різноманітних педагогічних ситуацій, що виникають у процесі навчальної музичної діяльності, сприяє їх підготовленості до плідної праці в мистецьких освітніх закладах, з метою творчого розвитку учнів. Адже здатність до корекції постановки фахових завдань, уміння обирати відповідні форми впливу на творчий дитячий колектив є виявами педагогічної рефлексії майбутніх учителів музики, що спрямовує їх на творчу самореалізацію у професійній діяльності.

Використана література :

1. Вульффов Б. З. Педагогика рефлексии. Взгляд на профессиональную подготовку учителя / Б. З. Вульффов, В. Н. Харин. – М. : Магістр, 1999. – 112 с.
2. Деркач А. А. Акмеологические основы развития профессионализма / Анатолий Алексеевич Деркач. – М. : Изд-во Московского психолого-социального ин-та ; Воронеж : НПО “МОДЭК”, 2004. – 752, [2] с.
3. Козир А. В. Моніторингова технологія оцінювання професійної майстерності вчителів музики / А. В. Козир // Педагогіка вищої та середньої школи: зб. наук. праць № 16: Спец. випуск: Мистецько-педагогічна освіта (теорія, методи, технології). – Кривий Ріг : КДПУ, 2006. – Ч. 1. – С. 221-233.
4. Психологические тесты для профессионалов / авт. и сост. Н. Ф. Гребень. – Минск : Современ. школа, 2007. – 496 с.
5. Психологические тесты в 2-х т. / под ред. А. А. Карелина. – М. : ВЛАДОС, 2003. – Т. 1. – 312 с.

ФЕДОРИШИН В. И. Рефлексивное оценивание педагогических ситуаций будущими учителями музыки.

Статья раскрывает особенности рефлексивного оценивания будущими учителями музыки разнообразных педагогических ситуаций, которые возникают в процессе учебной деятельности. С позиции перцептивного анализа проанализированы соответствующие формы

воздействия на творческий детский коллектив.

Результаты проведенной опытной работы позволили сделать выводы относительно того, что значительная часть студентов не совсем осознает значение активизации рефлексивных процессов и не умеет адекватно рефлексивно оценивать музыкально-педагогические ситуации, что значительно уменьшает их шансы к постоянному личностно-профессиональному росту.

Ключевые слова: рефлексивное оценивание, будущие учителя музыки, разнообразные педагогические ситуации, творческий детский коллектив.

FEDORYSHYN V. I. Reflexive evaluation of teaching situations and future music teachers.

The article reveals features of reflective evaluation by future teachers of music of various teaching situations that arise in the process of training activities for further correction. From the perspective of perceptual analysis appropriate forms of influence on children's creative team are revealed.

The results of this research have allowed to conclude that the students are not at all aware of the importance of activation of reflective processes and cannot adequately assess reflexive musical and pedagogical situation that reduces their chances for continuous personal professional growth.

Keywords: reflexive evaluation, future teachers of music, a variety of teaching situations, correction, creative children's group.

УДК 372.212.1(477)

Шапаренко Х. А.
Харківська гуманітарно-педагогічна академія

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ТРУДОВОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розкрито теоретичні аспекти трудового виховання дітей на сучасному етапі модернізації системи дошкільної освіти та визначено педагогічні умови ефективності трудового виховання дітей.

Ключові слова: трудове виховання, діти дошкільного віку, педагогічні умови трудового виховання.

Актуальність проблеми трудового виховання дітей дошкільного віку зумовлена тим, що соціальне замовлення держави в освіті спрямоване на розвиток активної і відповідальної особистості, працьовитої, самостійної, такої, що має стійкий інтерес до трудової діяльності і має потребу в ній, володіє навичками предметно-практичної діяльності в умовах середовища, яке постійно змінюється, що відбито в Законі України "Про дошкільну освіту", Базовому компоненті дошкільної освіти. Формування позитивного ставлення до праці розглядається в педагогіці як найважливіше завдання в справі виховання молодого покоління, оскільки ставлення до праці є